

ASOCIAȚIA ȘTIINȚIFICĂ
DE DREPTUL PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE
&
UNIVERSITATEA „NICOLAE TITULESCU” BUCUREȘTI

IN HONOREM

VIOREL ROȘ

STUDII DE DREPT PRIVAT ȘI PUBLIC

Editori coordonatori

Lector univ. dr. Ciprian Raul Romișan

Lector univ. dr. Paul George Buta

Editura
Hamangiu
2021

Regimul juridic al fondului de comerț în contextul unificării dreptului privat

Prof. univ. dr. Smaranda ANGHENI^[1]
Facultatea de Drept,
Universitatea „Titu Maiorescu” din București

Rezumat: Prezentul articol oferă o analiză juridică asupra naturii juridice a fondului de comerț, a conținutului acestuia raportat la patrimoniul de afectare, precum și a operațiunilor asupra fondului de comerț. Pe lângă referirile la legislația națională care are în vedere fondul de comerț, există și unele aspecte de drept comparat privind instituții juridice identice sau asemănătoare din legislațiile altor state.

Cuvinte-cheie: fond de comerț, patrimoniu de afectare, universalitate, bun mobil.

Abstract: This article provides a legal analysis of the legal nature of goodwill, its content in relation to the patrimony of affectation, as well as of the transactions concerning the goodwill. Beside the referrals to the national legislation regarding the goodwill, there also can be found some comparative law aspects concerning identical or similar legal institutions from other states' legislations.

Keywords: goodwill, patrimony of affectation, universality, movable property.

§1. Introducere

Unicitatea dreptului privat pe baza teoriei moniste și, pe cale de consecință, abandonarea, renunțarea la separațiunea între dreptul civil și dreptul comercial, a afectat unele concepte, instituții tradiționale ale dreptului comercial, printre care și „fondul de comerț”.

Interesul, utilitatea conceptului „fond de comerț” se întemeiază pe aspecte de ordin general, dar, mai ales pe considerente specifice operațiunilor economice, juridice, în care sunt prezente persoane fizice sau juridice calificate ca profesioniști-comercianți. Astfel, fondul de comerț, element esențial al patrimoniului profesioniștilor-comercianți există și reprezintă o realitate care nu poate fi ignorată, chiar dacă legiuitorul nu a amenajat un cadru normativ special care să corespundă trăsăturilor comerțului, trăsături care sunt, în principal, celeritatea și securitatea tranzacțiilor.

Pe de altă parte, conceptul „fond de comerț” este necesar în contextul liberei circulații a produselor, serviciilor, persoanelor și capitalurilor, în cadrul Uniunii Europene, libertăți care impun desfășurarea activității economice/comerciale de către persoanele fizice și juridice în condițiile respectării legislației concurenței loiale (oneste).

^[1] s_angheni@yahoo.fr.

Or, în cadrul normelor privind concurența, un rol important îl ocupă protecția fondului de comerț în totalitate, cât și a elementelor acestuia (firma, emblema, clientela etc.). De altfel, legiuitorul român, în Legea nr. 11/1991, privind combaterea concurenței neloiale, modificată, prevede faptele de concurență neloială referindu-se la firmă, reputația comerciantului, mărfurile (produsele) unui comerciant, clientela comerciantului^[2].

Deși legiuitorul, prin adoptarea Codului civil^[3] și a Legii de punere în aplicare a acestuia^[4], a dorit să înlăture orice legătură cu dreptul comercial și, implicit, cu materia comercială, totuși, relațiile comerciale și unele instituții juridice specifice acestora reprezintă realități pe care însuși legiuitorul nu le poate ignora. Cadrul comun de reglementare, respectiv Codul civil, nu ar putea să acopere, în totalitate, particularitățile, specificitățile materiei comerciale așa încât, uneori, acestea nu pot fi aplicate „*tale quale*” statutului juridic al profesioniștilor sau raporturilor juridice dintre aceștia, fie că sunt profesioniști-comercianți, fie că sunt profesioniști-noncomercianți.

Cercetarea pe care o întreprindem se referă, în mod concret, la dilema legislativă și doctrinară cu proiecție în plan jurisdicțional asupra necesității conceptului „fond de comerț” în contextul actualului Cod civil care definește patrimoniul, patrimoniul de afecțaiune, patrimoniul individual profesional.

Altfel spus, mai este necesar conceptul „fond de comerț” sau este suficientă noțiunea „patrimoniu de afecțaiune”?

Pentru a răspunde la această întrebare, evident se impune să analizăm următoarele aspecte:

§2. Cadrul legal și conceptual a fondului de comerț. Privire retrospectivă și actuală

În dreptul românesc, conceptul „fond de comerț” a fost utilizat de legiuitor în Codul comercial (art. 861 aplicabil procedurii falimentului, abrogat prin Legea nr. 64/1995), în art. 21 și art. 42 din Legea nr. 26/1990, republicată, privind registrul comerțului, precum și în Titlul VI al Legii nr. 99/1999 privind unele măsuri de accelerare a reformei economice^[5].

^[2] Pentru detalii în legătură cu fondul de comerț, în dreptul comparat, a se vedea: S. ANGHENI, *Drept comercial. Tratat*, Ed. C.H. Beck, București, 2019; S. ANGHENI, *Le fonds de commerce en droit roumain et en droit français*, *Revue Internationale de Droit Economique*, Bruxelles, 1996, no. 2, p. 237-255; S. ANGHENI, *Quelques aspects, concernant le fonds de commerce en droit roumain et en droit français*, *Revue roumaine des sciences juridiques*, tome VII, no 1, 1996, p. 56-73; J. DERRUPPE, *Le fonds de commerce*, Dalloz, 1994, p. 1-99.

^[3] Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011.

^[4] Legea nr. 71/2001 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011.

^[5] Publicată în M. Of. nr. 236 din 27 mai 1999 (abrogată prin Legea nr. 287/2009 privind Codul civil).

Totodată, conceptul „fond de comerț” a fost definit de legiuitor în Legea nr. 11/1991, modificată^[6], privind combaterea concurenței neloiale. Astfel, potrivit art. 1¹ lit. c), în prezent abrogat, „constituie fond de comerț ansamblul bunurilor mobile și imobile corporale și necorporale (mărci, firme, embleme, brevete de invenție, vad comercial) utilizate de un comerciant în vederea desfășurării activității sale”. Așadar, pentru prima oară în legislația noastră, legiuitorul definea fondul de comerț, chiar dacă, în opinia noastră, definiția nu era completă.

Conceptul „fond de comerț” există, însă, în reglementările privind activitatea contabilă care prevăd că acesta este o parte a „fondului comercial”^[7], *fond comercial* în care reputația firmei, așa numitul „*good will*”^[8] din dreptul *anglo-saxon* sau *supravaloarea din dreptul francez*, este influențată în mod substanțial de fondul de comerț, în totalitatea lui.

Fiind în concordanță cu reglementările dreptului european, în mod particular cu a 4-a Directivă europeană asupra conturilor anuale din 25 iulie 1978^[9], din punct de vedere economic, contabil, nu se face distincție între „fondul de comerț” și „fondul comercial”.

În dreptul român, din punct de vedere contabil, elementele incorporale ale fondului comercial sunt înregistrate în activul bilanțului contabil, elemente care sunt legate fie de clientelă, cum ar fi: fidelitatea, numărul, calitatea clienților comercianților, perspectivele dezvoltării acesteia; elemente legate de calitatea furnizorilor, de produsele livrate sau a serviciilor prestate; elemente legate de personalul salariat și de calitatea relațiilor dintre salariați (angajați/lucrători) și conducerea întreprinderii; elemente legate de patrimoniul întreprinderii: bunurile imobile, mobile, reputația mărcilor de comerț și de produse, în general, drepturile de proprietate intelectuală.

Aceste elemente ale fondului comercial nu sunt omogene, unele sunt specifice noțiunii de întreprindere (cum ar fi factorul uman), altele sunt specifice noțiunii de patrimoniu (de exemplu, bunurile imobile, mobile care sunt afectate activității comerciantului), așa încât, fondul de comerț ca parte a fondului comercial se înfățișează ca un *concept complex, autonom, care nu se poate confunda cu*

^[6] Legea nr. 11/1991, privind combaterea concurenței neloiale, publicată în M. Of. nr. 24 din 30 ianuarie 1991 modificată prin Legea nr. 298/2001, publicată în M. Of. nr. 313 din 12 iunie 2001.

^[7] Regulamentul privind aplicarea Legii contabilității nr. 82/1991, republicată, aprobat prin H.G. nr. 704 din 14 decembrie 1993; Ordinul nr. 1802 din 29 decembrie 2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate.

^[8] N. FELEAGĂ, L. FELEAGĂ, *Controverse privind politicile de evaluare, depreciere și contabilizare a fondului comercial*, în Revista AGER nr. 6/2006; E. IORDACHE, *Recunoașterea fondului comercial negativ în situațiile financiare*, în Revista Idei, Suestii, Experiente, anul 2, nr. 4/2013; I. SAKUMA, *Will the concept of goodwill go well with national accounting?*, EURONA — Eurostat Review on National Accounts and Macroeconomic Indicators; R.F. REILLY, CPA, *Goodwill Valuation Approaches, Methods, and Procedures*, Financial Advisory Services Insights, www.willamette.com.

^[9] Traducerea acestui document a fost publicată în Revista de expertiză contabilă română nr. 5/1994, p. 2-15.

întreprinderea sau cu patrimoniul de afecțaiune ori cu alte concepte juridice sau economice.

În dreptul francez, Legea din 17 martie 1909 conține reglementări cu privire la fondul de comerț, dispoziții care se limitează doar la a stabili câteva reguli relative la vânzarea, garantarea și urmărirea acestuia. Legiuitorul folosește expresia „fond de comerț”, mai cu seamă, în materie fiscală^[10].

Așadar, din punct de vedere conceptual, fondul de comerț este format dintr-o totalitate de bunuri mobile și imobile, corporale și necorporale utilizate de un profesionist în scopul desfășurării activității sale.

Existența bunurilor necorporale: firma, emblema, clientela, vadul comercial, drepturile de proprietate intelectual (*lato sensu*), dreptul de proprietate industrială (*stricto sensu*), bunuri care au un regim juridic special, particular, ne determină să afirmăm că este necesară conceptualizarea fondului de comerț distinct de patrimoniul de afecțaiune.

Astfel, sunt îndeobște cunoscute, atât în dreptul comercial, cât și în dreptul afacerilor, aspectele juridice pe care le ridică clientela (ca element al fondului de comerț), mai cu seamă în cazul *magazinelor colective* în care aceasta este absorbită de vadul comercial, sau în cazul în care există o dependență juridică și materială a clientelei unui comerciant de existența și clientela altui comerciant (este cazul magazinelor amplasate în gări, în stații de benzină, în parcuri etc. unde, este limpede că, din punct de vedere juridic există o dependență a clientelei unui comerciant de alt comerciant care își exploatează activitatea în spațiul respectiv).

De asemenea, din punct de vedere juridic, nu se poate susține că profesionistul (comerciant) ar avea un drept subiectiv asupra clientelei, chiar dacă se bazează pe o clientelă stabilă reflectată în cifra de afaceri și care se evaluează, dacă se transmite sau se închiriaza fondul de comerț.

Existența acestor particularități, specificități ale unor elemente ale fondului de comerț impun existența noțională a fondului de comerț, distinctă de patrimoniul de afecțaiune.

§3. Natura juridică a fondului de comerț

În doctrina de specialitate română, dar și franceză, fondul de comerț este calificat ca fiind o *universalitate* având o identitate de sine stătătoare care nu se reduce la elementele sale.

Stabilind că fondul de comerț este o universalitate^[11], ceea ce înseamnă că *are o identitate de sine stătătoare și nu se reduce la elementele sale componente*, în mod firesc, se pot explica următoarele consecințe:

^[10] A se vedea și M.L. BELU MAGDO, *Drept comercial*, Ed. HG, București, 2003, p. 67; V. NEMEȘ, *Drept comercial, op. cit.*, p. 50 și urm.

^[11] Y. REINHARD, *Droit commercial*, 3^e ed., Ed. Litec, 1993, p. 278. Unitatea fondului de comerț este pur intelectuală, consideră autorul; elementele care o compun sunt unite prin destinația comună (afectarea lor unei activități industriale sau comerciale), fără însă ca această unitate să aibă caracter juridic. Fiecare din elementele sale, în schimb, are un statut propriu.

a) fondul de comerț, el însuși, *poate face obiectul unor contracte* cu titlu oneros sau cu titlu gratuit, poate constitui obiectul unei garanții mobiliare etc. Astfel de contracte sunt diferite de acelea ce poartă asupra elementelor componente ale fondului de comerț (de exemplu, contractele privind cesiunea drepturilor de proprietate industrială).

b) calificând fondul de comerț ca o universalitate, elementele componente ale acestuia pot fi vândute, transformate, distruse etc. Astfel, mărfurile pot fi înlocuite, emblema poate fi modificată sau completată etc.

Fondul de comerț există în toate momentele existenței întreprinderii, ca entitate de sine stătătoare. Cu toate acestea, fondul de comerț nu este privit ca un patrimoniu, el rămâne în continuare ca un *element component al patrimoniului*, alături și împreună cu celelalte elemente ale acestuia.

c) fondul de comerț este o *universalitate de fapt* și nu o universalitate juridică.

Cu privire la acest aspect, în doctrina franceză există două teorii.

Potrivit primei teorii, *fondul de comerț este o universalitate juridică, constituind un patrimoniu distinct, aparte*. Fondul de comerț este format dintr-o masă de bunuri unite printr-o afecțaiune comună. El nu este un simplu patrimoniu contabil sau fiscal, ci un *patrimoniu de afecțaiune*. Potrivit acestei teorii, comerciantul are două patrimonii: un patrimoniu civil și un altul comercial, reprezentat de fondul de comerț.

Consecințele acestei teorii constau în faptul că, activul va fi afectat plății pasivului comercial. În caz de cesiune, el va fi transmis cesionarului în același timp cu pasivul. Fondul de comerț va fi supus urmării de către creditorii „comerciali”, care vor fi satisfăcuți cu prioritate (preferință) față de creditorii „civili”.

Această teorie este criticabilă, în primul rând, pe motivul că, deocamdată, dreptul pozitiv francez consacră teoria unicității patrimoniului. O persoană fizică sau juridică nu poate avea decât un singur patrimoniu.

Cu toate acestea, în dreptul francez există argumente în justificarea teoriei *universalității de drept a fondului de comerț*. Dreptul de *bail* (folosință asupra spațiului în care este exploatat fondul de comerț), licențele de export, contractele de muncă, toate se pot transmite. De asemenea, transmiterea datoriilor fiscale, existența unei autonomii financiare și fiscale care se exprimă în bilanțul contabil, crearea societății cu răspundere limitată cu unic asociat, sunt exemple pe care se întemeiază teoria existenței unei separațiuni de patrimonii.

Potrivit celei de-a doua teorii, *fondul de comerț nu este decât o universalitate de fapt*, de bunuri reunite printr-o legătură de fapt, în vederea afectării lor unui scop comun: exercitarea unui comerț determinat. Astfel, fiecare element își păstrează individualitatea proprie.

Această teorie este în concordanță cu reglementările atât din dreptul francez, cât și din dreptul român (art. 541 C. civ.). Astfel, potrivit acestui text legal, universalitatea de fapt reprezintă ansamblul bunurilor care aparțin aceleiași persoane și care au o destinație comună stabilită prin voința acesteia sau prin lege. Bunurile care

compun universalitatea de fapt pot, împreună sau separat, să facă obiectul unor acte juridice distincte.

Așadar, fondul de comerț este o universalitate de fapt. Această concluzie se întemeiază pe argumentul juridic că fondul de comerț nu are un activ și un pasiv propriu, creanțele și debitele fiind componente ale patrimoniului comerciantului și, nicidecum, ale fondului de comerț.^[12]

Cu toate acestea, în practică, dat fiind interesul imediat de exploatare a fondului de comerț, cesionarul are tot interesul să preia contractele încheiate de predecesorul său, fără însă a fi obligat să procedeze în acest sens. Astfel, *pot fi preluate* de către cesionar contractele care au ca obiect: furnizarea de energie electrică și alimentarea cu apă, abonamentul de telefon, contractele de muncă etc. Așadar, transmiterea acestor contracte nu operează *ipso facto* prin simpla cesionare a fondului de comerț.

Ideea universalității de fapt este împărtășită și de legiuitor și rezultă din interpretarea următoarelor articole: art. 541 C. civ. – „(1) Constituie o universalitate de fapt ansamblul bunurilor care aparțin aceleiași persoane și au o destinație comună stabilită prin voința acesteia sau prin lege. (2) Bunurile care alcătuiesc universalitatea de fapt pot, împreună sau separat, să facă obiectul unor acte sau raporturi juridice distincte.”; art. 745 C. civ. – „În lipsă de stipulație contrară, uzufructuarul unui fond de comerț nu poate să dispună de bunurile ce îl compun. În situația în care dispune de aceste bunuri are obligația de a le înlocui cu altele similare și de valoare egală.”; art. 2368 C. civ. – „Ipoteca convențională asupra unei universalități de bunuri mobile sau imobile, prezente ori viitoare, corporale sau incorporale nu poate fi consimțită decât cu privire la bunurile afectate activității unei întreprinderi.”; art. 2391 alin. (4) C. civ. – „Atunci când ipoteca poartă asupra unei universalități, contractul trebuie să descrie natura și conținutul acesteia.”; art. 2393 C. civ. – „Cel care achiziționează un bun în cursul obișnuit al activității unei întreprinderi care înstrăinează bunuri de același fel dobândește bunul liber de ipotecile constituite de înstrăinător, chiar dacă ipoteca este perfectă, iar dobânditorul cunoaște existența acesteia.”; art. 2638 alin. (2) C. civ. – „Se consideră că există atare legături cu legea statului în care debitorul prestației caracteristice sau, după caz, autorul actului are, la data încheierii actului, după caz, reședința obișnuită, fondul de comerț sau sediul social.”; art. 340 lit. c) C. civ. – „bunurile destinate exercitării profesiei unuia dintre soți, dacă nu sunt elemente ale unui fond de comerț care face parte din comunitatea de bunuri;”.

a) Fondul de comerț este analizat și ca bun mobil incorporal, fiind supus reglementărilor juridice specifice bunurilor mobile.

Deși, calificarea juridică făcută este de „bun mobil”, totuși, unele reguli ale fondului de comerț se inspiră din tehnicile dreptului imobiliar. De exemplu, dispozițiile referitoare la garanțiile constituite asupra fondului de comerț, respectiv

^[12] GH. PIPEREA, *Drept comercial. Întreprinderea*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 55; S. ANGHENI, *Drept comercial. Profesioniștii-Comercianți*, p. 41; C. GHEORGHE, *Drept comercial*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 100-101.

ipoteka mobilă. În dreptul român legiuitorul prevede garanțiile reale mobiliare, inclusiv asupra fondului de comerț, considerându-l din acest punct de vedere, un bun mobil.

Pentru că este calificat ca un bun mobil incorporeal, fondul de comerț nu există prin el însuși, în sine. El nu durează decât atât timp cât este exploatat, existența lui fiind mai puțin stabilă decât cea a unui bun corporal.

Legiuitorul, prin Legea nr. 11/1991 modificată prin Legea nr. 298/2001, în prezent abrogată, a rezolvat, oarecum, controversa existentă în doctrina de specialitate, cu privire la includerea în fondul de comerț a bunurilor imobile, dispunând, fără putință de tăgadă, că și imobilele fac parte din fondul de comerț.

Chiar dacă această definiție nu este completă în privința elementelor componente ale fondului de comerț, totuși, meritul incontestabil al legiuitorului a fost, pe de o parte, de a oferi, pentru prima oară, un argument legal cu privire la conceptul de „fond de comerț” iar, pe de altă parte, de a tranșa definitiv controversele existente de-a lungul timpului, atât în doctrina de specialitate, cât și în practica judiciară, cu privire la includerea sau excluderea imobilelor din fondul de comerț^[13].

Includerea imobilelor în fondul de comerț nu rezolvă în totalitate problemele care apar în practică privitoare la competența de soluționare a litigiilor: dacă aceasta aparține instanțelor comerciale în toate cazurile, în prezent, instanțelor specializate să rezolve litigiile dintre profesioniștii-comercianți, indiferent de obiectul acțiunii, sau instanțelor civile (completelor care soluționează celelalte litigii civile).

În opinia noastră, ori de câte ori imobilele sunt afectate activității profesioniștilor-comercianți, competența de soluționare ar trebui să aparțină instanțelor specializate sau completelor de judecată „specializate” în soluționarea litigiilor dintre profesioniștii-comercianți.

Deși, imobilele fac parte din fondul de comerț totuși, acesta este calificat „bun mobil incorporeal” urmând a fi supus reglementărilor generale privind bunurile mobile, la care se adaugă dispoziția prevăzută în art. 21 din Legea nr. 26/990

^[13] I. N. FIŢESCU, *Curs de drept comercial*, vol. I, București, 1929, p. 163; I.L. GEORGESCU, *Drept comercial român*, vol. II, 1947, p. 515; C. BÎRSAN, V. DOBRINOIU, AL. ȚICLEA, M. TOMA, *Societățile comerciale*, Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, București, 1993, p. 97; S. ANGHENI, I. IONAȘCU, *Dificultăți juridice și contabile ale definirii fondului de comerț și a fondului comercial*, în Revista de expertiză contabilă nr. 4/1994, p. 30; R. PETRESCU, *Drept comercial român*, Ed. Oscar Print, București, 1996, p. 85-87; P.M. COSMOVICI, *Drept civil. Drepturile reale. Obligații. Legislație*, Ed. ALL, București, 1994, p. 4-7; Cas. III civ., dec. nr. 199 din 12.05.1910, în Codul de comerț comentat și adnotat, București, 1994, p. 472; Cas. III civ., dec. nr. 277/1946, în V. PĂTULEA, C. TURIANU, *Practică judiciară în materie comercială*, Ed. Lumina Lex, București, 1991, p. 228; C.S.J., s. com., dec. nr. 10 din 02.02.1994, comentată de R. PETRESCU, *Drept comercial român*, Ed. Oscar Print, București, 1996, p. 89. A se vedea, de asemenea, O. CĂPĂȚÎNĂ, *Caracteristicile generale ale societăților comerciale*, în Dreptul nr. 9-12/1990, p. 23; St.D. CĂRPENARU, *Drept comercial român*, Ed. ALL Beck, București, 2000, p. 111; Trib. mun. București, s. com., dec. nr. 292/1996, în Culegere de practică judiciară comercială, 1990-1998, Ed. ALL Beck, București, 1999, p. 473.

Pentru o analiză complexă a problematicei a se vedea: G. PAPU, *Despre excluderea imobilelor din domeniul dreptului comercial*, în R.D.C. nr. 2/1998, p. 69-85; S. ANGHENI, *Câteva aspecte privind fondul de comerț în dreptul francez și român comparat*; în R.S.D.R. nr. 3-4/1996, p. 258.

republicată, cu modificările și completările ulterioare, referitoare la efectuarea mențiunii în registrul comerțului a operațiunilor de: donație, vânzare, locațiune sau constituire de garanție reală mobilă.

Dacă titularul înstrăinează fondul de comerț unei persoane, iar imobilul în care s-a exploatat fondul altei persoane, practic, de *lege lata*, nu există reglementări prin care dobânditorul fondului să păstreze localul și să-l exploateze. În schimb, dacă proprietarul înstrăinează imobilul pe care titularul fondului de comerț îl folosește pe baza unui contract de închiriere, acest contract este opozabil noului dobânditor până la expirarea termenului, dacă contractul a fost încheiat în formă autentică sau sub semnătură privată cu dată certă, data certă fiind data înregistrării contractului la organul fiscal.

§4. Fondul de comerț și patrimoniul de afecțiune

Așa cum am precizat, fondul de comerț nu se confundă cu patrimoniul de afecțiune chiar dacă, elemente ale fondului de comerț (bunuri mobile, imobile) pot fi componente ale patrimoniului de afecțiune.

Cadrul juridic general, comun, destinat conceptului „patrimoniu de afecțiune” este art. 31 C. civ.^[14], text care consacră *principiul unicității patrimoniului* compus din drepturi și obligații evaluate în bani (cu valoare economică, pecuniară, *s.n.*) [alin. (1)]; posibilitatea divizării patrimoniului în mase patrimoniale, precum și posibilitatea unei afecțiuni în condițiile legii [alin. (2)]; definirea **patrimoniului de afecțiune**, drepturi, obligații și bunuri cu valoare economică cele afectate exercitării unei profesii autorizate, precum și masele patrimoniale fiduciare.

Pentru **profesiile autorizate**, legiuitorul prevede în art. 33 alin. (1) C. civ. conceptul „patrimoniul profesional individual” compus din masa patrimonială afectată exercitării în mod individual a unei profesii autorizate, constituindu-se prin actul încheiat de titular (care poate fi o declarație) în forma prevăzută de lege.

Cadrul juridic special pentru profesioniști – persoane fizice (comercianți) este reprezentat de O.U.G. nr. 44/2008^[15] în care legiuitorul definește patrimoniul de afecțiune în cazul persoanei fizice autorizate, întreprinderii individuale și întreprinderii familiale ca fiind „masă patrimonială în cadrul patrimoniului întreprinzătorului reprezentând totalitatea drepturilor și obligațiilor afectate,

^[14] Art. 31 alin. (1) C. civ.: „Orice persoană fizică sau persoană juridică este titulară a unui patrimoniu care include toate drepturile și datoriile ce pot fi evaluate în bani și aparțin acesteia”. Art. 31 alin. (2) C. civ.: „Acestea pot face obiectul unei diviziuni sau afecțiuni numai în cazurile și condițiile prevăzute de lege”. Art. 31 alin. (3) „Patrimoniile de afecțiune sunt masele patrimoniale fiduciare, constituite potrivit dispozițiilor Titlului IV al Cărții a III-a, cele afectate exercitării unei profesii autorizate, precum și alte patrimonii determinate potrivit legii”.

^[15] O.U.G. nr. 44/2008, privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate (PFA), întreprinderile individuale și întreprinderile familiale, publicată în M. Of. nr. 328 din 25.04.2008, modificată prin Lege nr. 182 din 17 octombrie 2016 pentru aprobarea O.U.G. nr. 44/2008 privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale.